

TOKAT İL MERKEZİNDE YAŞAYAN HANEHALKLARININ SÜT TÜKETİM DURUMU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Prof. Dr. Halil ÇIVI

*Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tokat
Yard. Doç. Dr. A. Zafer GÜRLER*

*Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tokat
Yard. Doç. Dr. Kemal ESENGÜN*

*Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tokat
Dr. Osman KARKACIER*

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tokat

ÖZET

Çeşitli gıdalar kalite ve miktar yönünden protein içerirler. Amino asitlerin oluşumu için gerekli olan proteinler hayvansal orjindir. Bunların en önemlisi ise süttür. Bununla beraber, Türkiye'de hayvansal orjinli proteinlerin tüketimi batılı ülkelere göre düşüktür.

Bu çalışmada Tokat ilinde sütün üretim, pazarlama ve tüketimi incelenmiştir. Sürvey çalışmaları ile toplanan verilerin sonuçlarına göre içme sütünün tüketimi hemen her ay devam etmektedir.

Tokat ilinde kişi başına tüketim ise yılda 20.4 kg civarındadır. Bu miktar hemen hemen Türkiye'nin ortalama tüketimine eşittir.

SUMMARY

A RESEARCH ON COMSUMPTION OF MILK IN TOKAT PROVINCE

Food vary in the amount and quality of the protein they contain. Top-quality protein, with essential amino acids, is of animal origin; milk is one of the most important of these. Therefore, in Turkey, the consumption of proteins of animal orijin is lower than the western countries.

In this study, products marketing and consumption of the milk have been investigated in Tokat province.

According to the survey results, consumption of drinking about 20.4 kg. anually. This amount is almost equal to the average consumption of Turkey.

Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hanehalklarının Süt Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma

Çizelge 1: Türkiye ve Bazı Ülkeler itibarıyla Kişi Başına Düşen Günlük protein Miktarları (Gram/gün)

ÜLKELER	TOP. PROTEİN	BIT. PROTEİN	HAY. PROTEİN
Dünya	68.2	45.8	22.4
Danimarka	97.3	33.2	64.1
Hollanda	95.5	32.4	63.1
A.B.D.	104.4	35.1	69.3
S.S.C.B.	98.3	49.5	48.8
Suriye	85.1	62.2	22.9
Mısır	82.8	67.7	15.1
Türkiye	84.3	66.2	18.1

Kaynak: FAO, Production Yearbook, 1986 Rome

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Dengeli beslenme için günlük protein ihtiyacı her kg. vücut ağırlığı için yaklaşık 1 gr. olup, bunun da yarısının hayvansal kaynaklı olması önerilmektedir.

Hayvansal ürünler içerisinde süt, insan yaşamın her dönemindeki beslenmesinde en başta yer alan ve yaşam için gerekli olan besin elementlerinin tamamına yakın kısmını bileşiminde bulunduran önemli bir gıda maddesidir.

Mükemmel bir besin maddesi olan sütün bileşiminde % 87.3 su, % 3.5 yağ, % 3.4 protein, % 4.7 laktoz, % 0.75 mineral maddeler ve vitaminler bulunmaktadır. Süt proteini, hücre ve dokuların oluşmasında, yıpranan kısımların onarılmasında rol oynayarak büyüme ve gelişmeyi de sağladığı herkes tarafından bilinmektedir. Oysa Türkiye gerçeğine bakıldığında beslenme sisteminde hayvansal kökenli proteinli maddelerin pek az yer tuttuğu, gerekli proteinin büyük bir kısmının diğer gıda maddelerinden alındığı görülmektedir.

Türkiye ve bazı ülkeler itibarıyla kişi başına düşen günlük protein dağılım miktarları Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Süt yağı ise büyük bir enerji kaynağı olmakla birlikte, bünyesinde beslenme açısından önemli yağ asitlerini bulundurması ve insan vücudu için gerekli olan A, D, E, K, vitaminlerinin taşıyıcısı olması açısından önemlidir. Süt yağındaki fosfolipitler beyin ve sinir hücrelerinin hayati önem taşıyan kısımlarını oluşturmaktadır.

Sütün içinde bulunan başlıca mineraller ise fosfor ve kalsiyumdur. Kalsiyum özellikle çocukların kemik ve diş oluşumlarının tamamlanmasında önemli rol oynamaktadır.

Yarım litre süt 600 mg kalsiyum sağlayarak yetişkin bir insanın günlük kalsiyum ihtiyacını karşılayabilmektedir. Bu özellikle çocuklar, hamile, emzikli ve orta yaşın üzerindeki bayanlar için çok önemlidir.

Yarım litre sütün kalsiyuma eşdeğer miktarı sağlıklı olabilmesi için 5 kg et, 2.6 kg ekmek,

Çizelge 2: Beslenme Durumlarına Göre Ülkelerin Gruplandırılması

ÜLKE GRUPLARI	1. GRUP	2. GRUP	3. GRUP
Günde kişi başına kalori	2500'den az	2500-3000	3000'den çok
Günde kişi başına top. protein	75 gr'dan az	75-100 gr	100 gr'dan çok
Günde kişi başına hay. protein	15 gr'dan az	15-25 gr	25 gr'dan çok
Yılda kişi başına düşen süt	100 kg'dan az	100-150 kg	150 kg'dan çok
Gruplardaki bazı Ülkeler	Afganistan Bengaldeş Hindistan, Peru Sudan, Suriye	Türkiye Brezilya Meksika	Batı Almanya İngiltere Fransa Kanada, A.B.D.

Kaynak: FAO Production Yearbook 1977, Yararlanılarak düzenlenmiştir.

6.3 kg patates, 8.5 kg elma tüketilmesi gerekmektedir.

Sütte hemen hemen bütün vitaminler bulunmaktadır. Özellikle Türk insanında eksikliği gözükten B2 vitamini (riboflavin) için en iyi kaynaktır. 1/2 litre süt içmekle B2 ve B12 ihtiyacının büyük kısmının karşılandığı bilimsel araştırmalarda ortaya konulmuştur.

Çeşitli yaş gruplarına göre günlük en az tüketilmesi gereken süt miktarları; bebeklerde 750 gr, çocuklarda 300,350 gr, gençlerde 350 gr, yetişkin ve yaşlılarda 250-400 gr, hamile ve emzikli bayanlarda 500 gr'dır.

Çizelge 2'de üç grup verilmiştir. Her grupta yer alan ülke sayısını çoğaltmak mümkündür. 1. grup ülkelerde günde kişi başına toplam protein tüketimi 75 gr'dan az olup bu ülkelerde yılda kişi başına düşen süt 100 kg'dan düşük bulunmaktadır. Türkiye'nin de yer aldığı 2. grup ülkelerde yılda kişi başına 100-150 kg, 3. grup ülkelerde ise 150 kg'dan fazla süt düşmektedir.

Türkiye'de 1981 istatistiklerine göre 5.6 milyon ton olan toplam süt üretiminin %63'ünü inek sütü oluşturmaktadır. Koyun sütü miktarı 1.2 milyon ton olup genel üretimdeki payı % 21'dir. Geri kalanın % 10'unu keçi sütü ve % 6'sını da manda sütü oluşturmaktadır. Süt üretimleri Türkiye'den çok fazla olan Avrupa ülkelerinde ise inek sütünün toplam üretimdeki payı % 94'ün üzerinde bir miktardır.

Türkiye'de üretilen sütün üçte ikisinin işletme içinde tüketildiği, fabrika ve mandıralara satılan sütün ise ancak % 10 dolayında olduğu, geri kalanın mahalli pazarlarda yoğurt, peynir ve tereyağı olarak satıldığı bilinmektedir.

Bu durum tarım işletmelerimizde süt ve mamullerine olan ihtiyacın kendi üretimleri ile sağlama alışkanlığı yanında süt işleyen fabrika ve mandıraların yetersizliğinden ileri gel-

Tokat II Merkezinde Yaşayan Hanehalklarının Süt Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma

Çizelge 3: Türkiye'de Sağılan Hayvanların Sayısı, Süt Üretimi ve Verimlilik (Hayvan Başına kg)

YILLAR	Sağılan Hayvan Sayısı (1000 Ad.)	Süt Üretimi (1000 Ton)	Verimlilik (kg)
1960	34565	4199.6	121.5
65	30182	4134.8	137.0
70	32086	4302.0	134.1
75	35350	4817.3	136.2
80	39269	5472.3	139.4
85	32370	5421.5	139.7
89	34071	4656.3	139.7

Kaynak: Başbakanlık D.İ.E., Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı, 1973, Sy: 126 D.İ.E.'nin Tarım İstatistikleri özeti, 1989

mektedir. Ayrıca eskiden beri lüks görüldüğü için, fiyatı göreceli olarak ucuzladığı halde, yine de süt tüketimi artmamaktadır.

Türkiye'de üretilen süt miktarı hayvan varlığımıza oranla çok düşüktür. Yaklaşık olarak Türkiye'deki kadar sığırı bulunan Batı Almanya'da bu hayvanlardan, Türkiye'nin 6 katı süt elde edilmektedir. Bu, bir yandan hayvan başına verimdeki, bir yandan da toplam sığır mevcudunda sağılabilen hayvan sayısının düşüklüğünden ileri gelmektedir. Batı Almanya'da sağılan her inekten yılda ortalama dört ton süt alınırken Türkiye'de bu miktar bir tonu bulmamaktadır.

Gereğince gelişemeyen süt üretimi toplam talebi karşılayamamaktadır. Ayrıca ülke mevcut hammaddeyi tam olarak işleyip değerlendirecek bir yapıya da kavuşmamıştır. Çizelge 3'de Türkiye'deki süt üretimi özetlenmiştir.

Hammadde ile başlayıp, üretim sorunlarını köklü bir şekilde çözmüş bulunan sütçülükte ileri ülkelerin tüketim kalıplarının da aynı paralelde ve çok gelişmiş olması da doğaldır. Temel beslenme bakımından sütün önemini çok önceden anlamış olan bu ülkeler, süt tüketimi teşvik etmek amacıyla ortak reklam kampanyaları ile başlayıp okullarda süt programlarına kadar uzanan bir çizgide sürekli aşamalar kaydetmektedir. Çizelge 4'de bazı ülkelerde süt ve süt mamüllerinden yılda kişi başına tüketim miktarları verilmiştir.

Taze süt ürünlerinde kişi başına tüketilen en fazla miktar 350 kg/kişi ile İzlanda'da, 41 kg/kişi ile en az tüketim ise Japonya'dadır. Tereyağı için kişi başına düşen en yüksek tüketim 13 kg/kişi ile İrlanda'da, 1 kg ile kişi başına düşen en düşük tüketim Japonya ve Portekiz'dedir.

Peynir için bakıldığında ise B. Almanya ve Hollanda 15 kg/kişi ile en yüksek tüketimi yaparken, 1 kg/kişi ile ise Japonya yine en az tüketimi yapmaktadır. Bu farklılıklardan gelir düşüklüğü kadar tüketim alışkanlıkları da önem taşımaktadır.

Türkiye nüfusu son 25 yılda yaklaşık % 100 artarken aynı süre içerisinde süt üretimi an-

Çizelge 4: Bazı Ülkelerde İçme Sütü ve Süt Ürünlerinin Yılda Kişi Başına Tüketim (kg)

ÜLKELER	SÜT	TEREYAĞI	PEYNİR
Lüksemburg	193	10	10
Fransa	86	9	19
B. Almanya	103	7	15
Hollanda	103	4	15
Danimarka	165	9	12
İrlanda	281	13	3
İngiltere	148	6	7
Portekiz	55	1	4
Finlandiya	223	11	9
Norveç	237	6	14
İzlanda	350	5	5
A.B.D.	134	2	10
Japonya	41	1	1
Avusturalya	160	4	7

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Gıda Komisyon Raporu Cilt-1 Ankara, 1987.

cak % 25 lik artış kaydetmiştir. Türkiye'de bir tüketici gelişmiş ülkedeki tüketicinin yıllık süt tüketiminin ancak % 30'unu tüketmektedir.

Kişi başına düşen yıllık tüketim miktarları dengeli ve yeterli beslenmenin bir ölçütü olarak ele alındığında; Türkiye'de kişi başına yıllık süt tüketiminin diğer ülkelerin çok altında kaldığı görülmektedir. Çizelge 5'de kişi başına düşen süt tüketimi verilmiştir.

1979 yılında 123.3 kg olan süt tüketimi 1989 yılında % 16.4 oranında artarak 143.6 gr'a ulaşmıştır. Fakat 79-83 yılları arasında istikrarsız dalgalanmalar göstermiştir.

Türkiye'nin nüfus artışı, halkın satın alma gücünün yükselmesi ve beslenme bilgilerinin gelişmesine paralel olarak süt ve süt ürünlerine talep kısmen artmaktadır. Kişi başına düşen

Çizelge 5: Türkiye'de Kişi Başına Düşen Süt Tüketimi (Kg/Kişi)

YILLAR	KİŞİ BAŞINA TÜKETİM	İNDESK (1979:100)
1979	123.3	100.
80	127.9	103.7
81	130.9	106.1
82	122.6	99.4
83	123.3	100.
84	124.3	100.8
85	127.2	103.1
86	130.0	105.4
89	143.6	116.4

Kaynak: DPT, 1981 ... 1988 Yıllık programları

Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hanehalklarının Süt Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma

süt ürünleri tüketimi yılda 140 kg süt eşdeğeri kadardır. Bu miktar, gelişmiş ülkelerde sadece kişi başına düşen içme sütü miktarına eşittir. İçme sütü tüketimi Türkiye'de ise 20 kg kadardır, ve bu miktar, kişi başına günlük 50-60 gr'lık bir tüketim demektir. Kişi başına yoğurt tüketimi de yaklaşık içme sütü tüketimi kadardır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planına göre, süt ve mamülleri sanayiinde mevcut pastörize ve dayanıklı içme sütü üretim tesislerinde kurulu kapasiteden daha büyük oranda yararlanılması ve plan döneminde gerçekleşmesi ön görülen yeni yatırımlarla kentli nüfus için içme sütü tüketiminin fert başına 5.5 kg/yıl'dan 12.7 kg/yıl'a yükseltilmesi hedef alınmıştır.

Altıncı Plan döneminde % 22'lik payla en büyük artış işlenmiş içme sütünde hedeflenmiştir.

1.2. Veri Kaynakları ve Yöntem

Araştırmaya konu olan evren; Tokat ili şehir merkezinde yaşayan hanelerin tamamıdır. Dolayısıyla araştırmanın veri kaynağı Tokat il merkezinin tüm mahallelerinde yaşayan aile birimleridir.

Ancak, 1990 nüfus sayımında; Tokat il merkezi nüfusunun 83 611 kişi olduğu göz önüne alınırsa tüm hanelere ulaşmak mevcut koşullarda olanaksızdır. Örnekleme alanını belirlemek için il merkezindeki tüm mahallelerin kapsandığı bir örnekleme çalışmasına gidilmiştir.

Örnekleme çalışmasında; Tokat Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünden sağlanan Tokat Haritası üzerinde yeralan 48 mahalle araştırma kapsamına alınmıştır. Tokat Nüfus Müdürlüğü kayıtlarından ise toplam 21 587 hane belirlenmiştir. (1) (2).

Buna göre % 99 olasılık ve % 10 hata payına göre hesaplanan örnek hacmi $N = 319$ olarak bulunmuştur (3). Örnek hacmine ilişkin bilgiler, "Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hanehalklarının Sosyo-ekonomik Durumu Üzerine Bir Araştırma" isimli araştırmamızın 1 Nolu çizelgesinde verilmiştir.

Araştırmanın yapılacağı mahallelerdeki sokak ve hanelerin belirlenmesinde ise tesadüfi örnekleme kullanılmıştır.

Örnekleme çalışması için Tokat Belediyesi'nden sağlanan "Numaralandırma Yönetmeliği Madde 31'e Göre Düzenlenmiş Form Nüfus 1, 1990 Binalar Cetveli"nden her mahalledeki örnek hacmi kadar hane tesadüfi olarak seçilmiştir (4). Hanehalkıyla yapılacak olan anketler 105 sorudan ibaret olup, araştırmanın sonraki aşamalarında yapılacak gıda maddeleri tüketim paternini oluşturmada yardımcı olacak bilgileri de kapsamaktadır.

2. ARAŞTIRMA BULGULARI

Çizelge 6'da il merkezindeki hayvan varlığı görülmektedir. 1991 yılı sığır varlığı yaklaşık olarak 60 bin baştır.

Çizelge 6: Tokat İlinde Hayvan Varlığı

Her Yaşta Toplam Hayvan (Adet)						
Yıl	Koyun-Keçi		Sığır			
	Koyun	Kılkeçisi	Saf Kül.	Kül. Mel.	Yer. değ.	Manda
(1990) Merkez	123500	16475	2850	25473	33650	5066

Kaynak: Her Yaşta Mevcut Hayvanlar il Karnesi, Tarım il Müdürlüğü Kayıtları, Tokat

Süt üretimi açısından önemli bir potansiyele sahip Tokat'ta pazarlama sorunlarının büyüklüğü, üretimde istenilen hedeflere ulaştırılmasına engel oluşturmaktadır. Tokat ili genelinde (ilçeler dahil) 49 700 baş safkan ve melez hayvandan ortalama 111 300 ton/yıl süt elde edilirken, 160 675 yerli inekten 128 540 ton/yıl süt elde edilmektedir.

Çizelge 7'de Tokat ili genelinde Süt mamulleri sanayinde faaliyette bulunan işletmelere ait kurulu kapasiteler ve üretim miktarları verilmiştir.

Süt ve mamulleri için kayıtlı 4 işyeri görülmektedir. Bu işletmelerin kapasitelerinin çok altında çalıştığı görülmektedir. Örneğin 4 ton yoğurt üreten bir işyerinin kurulu kapasitesi ile 150 ton/yıldır.

Çizelge 7: Tokat ilinde faaliyette olan işletmelere ait kurulu kapasiteler ve süt mamulleri üretim durumu.

Yıl	Tereyağ	B. peynir	K. Peynir	Yoğurt
1984 yılındaki iş yeri sayısı (ad)	1	1	1	1
Kurulu kapasite (Ton/Yıl)	38	3600	100	150
Üretim (Ton)	3	420	7	33
1986 yılındaki iş yeri sayısı	1	1	1	1
Kurulu kapasite (ton/yıl)	38	3600	100	150
Üretim (Ton)	7	230	3	4
1987 yılındaki iş yeri sayısı	1	1	1	1
Kurulu Kapasite (ton/yıl)	38	3600	200	150
Üretim (Ton)	-	-	-	-

Kaynak: Gıda Sanayi Envarteri, Ankara 1990

Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hanehalklarının Süt Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma

Çizelge 8: Mevsimlere Göre Süt Tüketim Tercihleri

MEVSİMLER	%
İlkbahar	1.0
Yaz	8.0
Sonbahar	1.0
Kış	21.0
Mevsim Farketmez	69.0
TOPLAM	100.0

Çizelge 9: Sütün Temin Edildiği Yerlerin Dağılımı

TEMİN YERLERİ	%
Mahalle Bakkalı	22
Sokak Satıcısı	17
Komşu	32
Mandıra	9
Diğer	20
TOPLAM	100.0

Tokat ilinde süt tüketimi mevsimlere göre incelenmiş ve Çizelge 8'de verilmiştir. Bulgulara göre, süt alımında mevsim farketmez diyenlerin % 69 oranında olduğu ve en fazla tüketimin ise % 21 ile kışın olduğu saptanmıştır.

Çizelge 9'da görüldüğü gibi sütün temin ediliş şeklinde komşu üreticilerden süt alımının % 32 ile en yüksek oranda olduğu, mahalle bakkalından alımların % 22 olduğu saptanmıştır. Mandıralardan süt alımlarının ise % 9 luk bir pay ile en düşük orana sahip bulunduğu belirlenmiştir.

Tokat'ta incelenen hanehalklarının % 80'inin açık sütü tercih ettikleri % 20'sinin ise ambalajlı süt satın aldıkları saptanmıştır (Çizelge 10).

Ambalajlı süt satın alan % 20'lik kesimin, % 45.16'sı ambalajlı sütü daha sağlıklı olduğu için tercih ettiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 11).

Açık sütü tercih edenlerin % 35.4 gibi bir çoğunluğu ise tercih nedeni olarak açık sütün diğerlerine oranla ucuz olmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Bu da düşük gelir düzeyine sahip olma ve geleneksel tüketim alışkanlıklarıyla açıklanabilir (Çizelge 12).

Tokat'taki kişi ve hane sayısına düşen süt tüketimi Çizelge 13'de verilmiştir. Buna göre Tokat ilinde süt tüketimi kişi başına yılda yaklaşık 20.4 kg olup bu değer Türkiye ortalaması süt tüketim miktarı olan 20 kg'a çok yakın bir değerdir.

Çizelge 10: Ambalajlı ve Açık Sütlerin Tüketim Oranları

TERCİHLER	%
Ambalajlı	20.0
Açık	80.0
TOPLAM	100.0

Çizelge 11: Ambalajlı Süt Tüketiminin Nedenleri

NEDENLER	%
Daha Sağlıklı	45.16
Su Katkısız	6.45
Homojen	9.68
İçimi Hoş	9.68
Muhafazası kolay	19.35
Hepsi	9.68
TOPLAM	100.0

Çizelge 12: Açık Süt Tüketiminin Nedenleri

NEDENLER	%
Daha ucuz	35.4
Katkı mad. yok	26.5
İçimi hoş	17.7
Hepsi	4.4
Kendim Üretiyorum	7.9
Diğer	7.9
TOPLAM	100.0

Çizelge 14: Tercih Edilen Sütler ve Dağılım

SÜT TÜRLERİ	%
İnek sütü	97.5
Koyun sütü	1.8
Manda sütü	0.5
Keçi sütü	0.2
TOPLAM	100.0

Çizelge 13: Hane Başına ve Kişi Başına Düşen Süt ve Süt Mamülleri Tüketimi

HANE BAŞINA DÜŞ. ORT. SÜT (kg/ay)	KİŞİ BAŞINA DÜŞ. ORTALAMA SÜT (kg/ay)	KİŞİ BAŞ. ORT. SÜT VE MAMUL. TÜK. (kg/yıl)	KİŞİ BAŞ. ORT. İÇME SÜT. TÜK. (kg/yıl)
21.6	4.6	55.2	20.4

Çizelge 14'de tercih edilen süt türleri verilmiştir inek sütünün % 97.5 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

İncelenen hanehalklarından, haneye gün aşırı süt alanlar % 20.2, haftada bir süt alanlar ise % 46.3'lük pay almaktadır (Çizelge 15).

Halkın % 92.4'ü sütü kaynatarak evde sterilize ederken, pastörize tercihlerin % 4, UHT sterilize tercihlerin ise % 3 olduğu saptanmıştır (Çizelge 16).

İncelenen hanelerde çiğ sütün kullanılış şekli araştırılmıştır (Çizelge 17). Buna göre çiğ sütün % 37'si kaynatılarak içilmek için, % 36'sının ise evde yoğurt yapımında kullanıldığı geri kalan kısmının ise peynir, krema, çocuk maması vb. şekillerde tüketildiği belirlenmiştir.

Çizelge 15: Sütün Alınma Zamanlarına Göre Dağılımı

ZAMANLAR	%
Her gün	19.41
Gün aşırı	20.21
Haftada bir	46.47
Diğer	14.11
TOPLAM	100.0

Çizelge 16: Tercihlere Göre Süt Tüketiminin Dağılımı

TERCİHLER	%
Pastörize	4.0
UHT sterilize	3.0
Kaynatılarak evde Sterilize	92.4
Diğer	0.6
TOPLAM	100.0

Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hanehalklarının Süt Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma

Çizelge 17: Çiğ Sütten Faydalanma Şekilleri

FAYDALANMA ŞEKLİ*	%
Kaynatarak için	37.0
Yoğurt yapmak için	36.0
Peynir yapmak için	2.0
Tereyağ ve Krema yapmak için	4.0
Her türlü kullanımı vardır	10.0
Çocuk maması olarak	6.0
Diğer	5.0
TOPLAM	100.0

Çizelge 18: Ailelerin kahvaltı yapma şekli:

KAHVALTI DURUMU	%
Evde	98
Dışarda	1.5
Yapılmaz	0.5
TOPLAM	100.0

* Sütten faydalanma şekli oransal olarak incelenirken en fazla kullanım şekli esas alınarak ağırlıklı ortalama değerler belirlenmiştir.

İncelenen hanelerde kahvaltı ile birlikte içecek maddesi olarak kullanılan gıdalar araştırılmıştır (Çizelge 18) içecek maddesi olarak kahvaltılarda en çok % 97.1 ile çay tüketilmektedir. Süt tüketim oranı ise % 34.1'dir. Aile fertlerinin ev dışında kahvaltı yapma alışkanlığının yaygın olmadığı da çizelge 19'da görülmektedir.

Kahvaltılarda tüketilen gıda maddelerinin tüketim oranları araştırılmıştır. Kahvaltılarda % 96.1 ile beyaz peynirin en fazla tercih edildiği, tereyağı kullanım oranının ise % 71.1 ile arkasından geldiği saptanmıştır (Çizelge 20).

Gün boyu yemek aralarında ve yemeklerde içilen içecekler arasında ayranın % 62.2 ile ilk sırada yer aldığı bunu % 49.6 kullanım oranı ile kolalı içeceklerin izlediği, sütün kullanım oranı ise % 34.1 olduğu belirlenmiştir (Çizelge 21). Kolalı içecekler sütten daha pahalı oldukları halde aşırı kullanımı gelir düşüklüğünden çok tüketim alışkanlıkları ve bazı psikolojik faktörleri içermektedir. Süt çocuğu deyimi aşağılayıcı bir tanımlamadır. "Ağzı süt kokmak" yine böyledir. Bu ve benzeri psikolojik faktörlerin aşılması da süt tüketiminde etkili olacaktır.

Çizelge 19: Kahvaltıda Tüketilen Sıvı Gıda Oranları.

İÇECEKLER	%
Çorba	19.7
Çay	97.1
Kahve	1.0
Meyve suyu	5.5
Süt	34.1
TOPLAM	100.0

Çizelge 20: Kahvaltıda Tüketilen Süt Mamülleri Dağılımı

SÜT MAMÜLLERİ	%
Beyaz peynir	96.1
Kaşar peyniri	17.6
Diğer peynir çeşitleri	15.7
Tereyağı	71.1
Margarin	47.2
Kaymak	12.1
TOPLAM	100.0

Çizelge 21: Gün Boyunca Tercih Edilen içeceklerin oranı

İÇECEKLER	%
Ayran	62.2
Kola	49.6
Gazoz	8.3
Meyve suyu	20.0
Limonata	11.0
Süt	34.
Diğer	7.3
TOPLAM	10.0

3. SONUÇ

Tokat ilinin tarımsal üretim açısından önemli bir yere sahip olması, süt tüketimini etkilemesi beklenir. Ancak yapılan bu çalışmada, kişi başına yıllık süt tüketimi (20.4 kg) ile Türkiye ortalaması (20 kg) birbirine çok yakın bulunmuştur. Halkın ambalajlı süt (UHT sterilize-pastörize) tüketimi % 20 gibi düşük bir oranda bulunmuştur. ambalajlı sütü tercih edenler ise bu tür sütleri beslenme açısından daha sağlıklı ve nitelikli bulduklarını belirtmişlerdir. Hanelerde süt alınma zamanları incelenmiş ve gün aşırı süt alanların % 19.4, haftada bir gün süt alanların ise % 44.3 oranında oldukları saptanmıştır. Satın alınan sütün % 37'si içilerek, % 36'sı ise evde yoğurt yapımında kullanılmaktadır. Kahvaltılarda süt içme oranı % 34.1 olarak bulunmuştur. Gün boyu en fazla tercih edilen içecek (çay hariç) % 62.2 ile ayrandır.

LİTERATÜR

1. Tokat Belediyesi, Fen işleri Müdürlüğü Kayıtları, Tokat 1991.
2. Tokat Nüfus Müdürlüğü., Tokat ili Konut ve Nüfus Kayıtları Çizelgesi, Tokat, 1990.
3. W.J. Dixon and J. Massey., introduction to Statistical Ed, Mc Growhill Company, Kosakoska, 1969, s. 80.
4. Tokat Belediyesi., "Numaralandırma Yönetmeliği Formu, 1990 Binalar Cetveli", Tokat, 1991.